

Syysseminaarin satoa

Näkökulmia saavutettavuuteen ja sen opettamiseen

Ritva Hartama-Heinonen, Juha Eskelinen & Mari Pakkala-Weckström
Helsingin yliopisto

Abstract

This article is a report on the 14th Autumn Seminar of the Section for Teachers and Researchers of the Finnish Association of Translators and Interpreters (SKTL), which was held at the University of Helsinki in August 2022. The theme of this event was accessibility, a timely topic connected to discussions on how to enhance democracy by promoting inclusion. The theme of the seminar was first approached generally, through short accounts of how issues of accessibility are included and approached in the Finnish university-level translator training. Thereafter the discussion continued in three workshops. The first of them concentrated on the concepts of Easy Language and expertise by experience, the second on possible collaborative efforts in teaching accessibility to translators-and-interpreters-to-be, and the third gave the workshop participants an opportunity to learn how to adapt texts into Easy Language in practice. The present article describes the workshops as well as invited presentations and introductions, and summarises the discussions and outcomes.

Keywords: translator education, accessibility, Easy Language adaptation, experts by experience, collaboration

Avainsanat: kääntäjänkoulutus, saavutettavuus, selkomukauttaminen, kokemusasiantuntijat, yhteistyö

1 Johdanto

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton opettajien ja tutkijoiden jaoston 14. syysseminaari järjestettiin elokuussa 2022 Helsingissä. Seminaarin järjestelyistä vastasivat Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman opettajat Juha Eskelinen, Ritva Hartama-Heinonen ja Mari Pakkala-Weckström. Muutaman etäseminaarivuoden jälkeen tarjoutui odotettu tilaisuus tavata opettaja- ja tutkijakollegoita ja viettää iltapäivä yhteisistä asioista keskustellen.

Syysseminaarin teemaksi oli tällä kertaa valittu saavutettavuus. Saavutettavuuteen liittynyt ohjelmaosuus oli rakennettu osanottajien ilmoittautumisvaiheessa valitsemien kiinnostuksenkohteiden pohjalta kolmen työpajan varaan. Ennen työpajatyöskentelyä

*Laura Ivaska, Marja Kivilehto, Maarit Koponen & Simo Määttä (toim./red./eds) 2023
MikaEL*

*Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu, vol. 16, s. 107–120
Nätpublicktion för Symposiet om forskning i översättning och tolkning KäTu, vol. 16, s. 107–120
Electronic Journal of the KäTu Symposium on Translation and Interpreting Studies, Vol. 16, p. 107–120*

kääntäjiä ja tulkkeja kouluttavien viiden yksikön edustajat esittelivät yksikkönsä tarjoamaa tai suunnittelemaa saavutettavuusopetusta sekä saavutettavuuteen eri tavoin kohdistuvaa tutkimusta.

Artikkelimme noudattaa seuraavaa rakennetta. Johdannon jälkeisessä luvussa 2 luonnehdimme lyhyesti saavutettavuutta ja sen eri ilmenemismuotoja. Sen jälkeen seuraa kääntäjiä ja tulkkeja kouluttavien yksiköiden edustajilta seminaariin pyydettyjen puheenvuorojen esittely, josta käy ilmi, millä tavoin saavutettavuus on otettu osaksi kääntäjänkoulutusta. Luvuissa 3, 4 ja 5 huomio siirtyy syysseminaarin kolmeen työpajaan, niissä pidettyihin pyydettyihin esityksiin tai alustuksiin sekä pajoissa heränneeseen keskusteluun. Artikkelin päättävä luku 6 kokoa tämänkertaisen syysseminaarin annin ja esittelee mahdollisia jatkotoimia.¹

Punaisena lankana artikkelin eri luvuissa ovat saavutettavuuden edistämisen tavoitteet, tavat ja mahdolliset erityiskysymykset kääntämisen ja tulkkauksen opetuksen näkökulmasta. Kääntäminen ja tulkkaus edistävät luontaisesti saavutettavuutta ja ovat tavoitteeltaan osallistavia, mutta selkomukauttamiseen eli kielensisäiseen kääntämiseen ja siihen liittyvään kielimuotoon eli selkokieleen tutustuminen auttaa mielestämme ymmärtämään sekä kieltenvälisen kääntämisen että yleiskielen ja erikoiskielen luonnetta ja laajentaa ja syventää käsityksiämme kääntämisestä.

2 Saavutettavuus käsitteenä ja alallamme opetuksen ja tutkimuksen kohteena

Syysseminaarissa ei ollut saavutettavuudesta erillistä esitystä, joten artikkelimme yhteinäisyydenkin vuoksi on hyvä lyhyesti kuvata kohdeilmiötä ja sen moninaisuutta; laajemman esittelyn haluava voi perehtyä esimerkiksi teokseen *Saavutettava viestintä: yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* (Hirvonen & Kinnunen toim. 2020).

Alaluvussa 2.1 saavutettavuutta lähestytään ensin yleiseltä kannalta. Sitten alaluvussa 2.2 huomio kohdistuu siihen, miten saavutettavuuden ja erityisesti kognitiivisen tai kielellisen saavutettavuuden edistäminen konkretisoituu kääntäjä- ja tulkkiopetuksessa ja sen opetustarjonnassa elokuun 2022 perspektiivistä tarkasteltuna.

2.1 Saavutettavuuden perusta ja muodot

Saavutettavuus on noussut keskeiseksi kysymykseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston saavutettavuusdirektiivin (EU) 2016/2102 tultua voimaan vuoden 2016 lopussa. *Direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivujen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta* velvoittaa jäsenmaat toimeenpanemaan direktiivin eli toteuttamaan lainsäädännössään sen määräykset. Maassamme tulikin voimaan huhtikuussa 2019 *Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta*. Sen tehtäväksi (§ 1) on annettu ”edistää digitaalisten palvelujen

¹ Ritva Hartama-Heinonen vastaa luvuista 1 ja 3 sekä alaluvusta 2.1 ja osin alaluvusta 2.2, Mari Pakkala-Weckström osin alaluvusta 2.2 sekä luvusta 4 ja Juha Eskelinen luvusta 5; luku 6 on kirjoitettu yhdessä, ja kaikki ovat osallistuneet artikkelin eri osien kommentointiin. Alaluvun 2.2 koulutusyksikkökohtaisten esittelyjen kirjoittajat on ilmoitettu alaviitteessä 2.

saatavuutta, laatua, tietoturvallisuutta sekä sisällön saavutettavuutta ja siten parantaa jokaisen mahdollisuuksia käyttää yhdenvertaisesti digitaalisia palveluja”. Tämä yhdenvertaisuutta edistävä digipalvelulaki koskee erityisesti julkista sektoria, ja lain edellyttämän digitaalisen esteettömyyden toteutumista valvoo Suomessa Etelä-Suomen aluehallintovirasto (ks. *Saavutettavuusvaatimukset*). Käytännön ohjeistusta verkkosivujen ja asiakirjojen saavutettavuuden edistämisestä on tarjolla jo paljon (ks. esimerkiksi saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijatahon Celian *Saavutettavasti*-sivusto).

Opetustyön käytännössä saavutettavuusvaatimukset näkyvät muun muassa Moodle-kurssialueiden sisällön saavutettavaksi tekemisenä ja opetuksessa käytettävien videoiden tekstittämisenä tai tekstiversion tarjoamisena niistä. Opiskelijoiden taas tulee huomata maisterintutkielmiensa olevan julkisia digitaalisia dokumentteja, minkä vuoksi tutkielmatiedostot tulee tehdä saavutettaviksi. (Ks. esimerkiksi Helsingin yliopisto 2022a, 2022b.)

Digitaalisten palvelujen saavutettavuus mielletään helposti verkkopalvelujen **tekniseksi saavutettavuudeksi**, kuten mahdollisuudeksi käyttää lukemiseen ruudunlukuohjelmaa tai muuttaa tekstin typografiaa. Saavutettavuus on kuitenkin yhtä lailla palvelujen sisällöllistä (tiedollista), **kognitiivista saavutettavuutta**, joka ilmenee erilaisina ymmärrettävyyttä edistävinä kielellisinä ratkaisuinä. Lisäksi puhutaan **fyysisestä saavutettavuudesta**, jolloin ympäristö on esteetön. (*Saavutettavuusvaatimukset*.)

Kielellisiin ratkaisuihin kuuluu **selkokieli**, joka oli syysseminaarissa kahdessa pajassa perusteemana ja kolmannessa vähintäänkin sivuteemana. Alamme kouluttajien mielenkiinto selkokieltä ja **selkokirjoittamista**, **selkomukauttamista** ja **selkokääntämistä** kohtaan on selvästi kasvanut, joten siksikin oli aika kokoontua miettimään näiden opettamisen kysymyksiä, viriävää tutkimusta unohtamatta.

Selkokieleen ja **selkoteksteihin** sekä niiden tutkimukseen liittyvä termistö ei ole vakiintunutta, mutta kaaviossa 1 on esitetty mahdollinen selkokielistämistapojen jaottelu:

Kaavio 1: Selkotekstien tuottamistapojen nimityksiä kuvauksineen (Hartama-Heinonen tätä artikkelia varten)

Kaaviossa ei ole erikseen esiteltyä selkotehtävien portaittaista tuottamista. Portaittaisuus ilmenee siten, että esimerkiksi englanninkielisestä tekstistä tehdään tai on jo tehtynä suomenkielinen käännös, joka mukautetaan selkosuomeksi (tuloksena kieltenvälinen-kielensisäinen selkomukautus). Kaaviossa ei ole myöskään sitä vaihtoehtoa, että selkotehtävistä tehtäisiin käännös ottamatta huomioon selkokielen vaatimuksia ja mahdollisia kulttuurieroja, jolloin kyse ei tietenkään olisi selkotehtävien tuottamisesta.

Tuottamistapoja voisi kaikkia kutsua kääntämiseksi, jolloin kääntämiseen vertaaminen tai vertautuminen pohjautuu näkemykseen, että verbaalisia merkkejä voi tulkita ja kääntää niin kielensisäisesti ja kieltenvälisesti kuin merkkijärjestelmien välisesti (Jakobson 1966 [1959]: 233).

Selkokielen opetuksen tilasta Suomessa on äskettäin ilmestynyt raportti *Selvitys selkokielen opetuksesta ja koulutuksesta ammattioppilaitoksissa ja korkeakouluissa* (Korhonen, Kulkki-Nieminen & Leskelä 2022b). Artikkelimme seuraavasta alaluvusta heijastuu toivottavasti toisenlainen, toiveikkaampi kuva kuin se, joka välittyy Soilimaria Korhosen, Auli Kulkki-Niemisen ja Leealaura Leskelän (2022a) blogikirjoituksen otsikosta ”Selkokielen opetuksen ja koulutuksen tarjontaa leimaa vielä satunnaisuus”; mainitusta raportista informoiva kirjoitus on ilmestynyt selkokielen tutkijoiden Klaara-verkoston sivustolla. **Selkoviestintää** koskeva opetus-, kehitys- ja tutkimustyö on nimitäin jo kohtalaisessa vauhdissa alallamme, mikä näkyy seuraavasta alaluvusta ja selittää myös sen, miksi artikkelissamme painottuu saavutettavuuden muodoista nimenomaisesti kielellinen saavutettavuus.

2.2 Saavutettavuuden koulutusyksikkökohtaiset toteutukset ja kehitystilanne

Syysseminaareissa on perinteisesti kuultu yliopistojen kääntäjänkoulutusyksiköiden ja Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diakin) tulkkiopetuksen tilannekatsaukset. Näin tälläkin kertaa, mutta katsausten lisäksi järjestäjät olivat pyytäneet edustajia valaisemaan myös saavutettavuusteemojen mahdollista käsittelyä kääntämisen ja tulkkauksen opinnoissa ja tutkimuksessa.² Puheenvuorot pohjustivat osaltaan päivän teemaa ja toimivat oivallisena johdantona myöhemmälle seminaariohjelmalle.

Turun yliopiston kääntäjänkoulutuksessa saavutettavuutta käsitellään Tiina Holopaisen mukaan muun muassa audiovisuaalisen kääntämisen kurseilla sekä työelämä-aiheilla kurseilla yhtenä osaamisen alana. Muilla käännöskurseilla on teetetty yksittäisiä autenttisia tai simuloituja saavutettavuusharjoituksia, kuten videoiden kielensisäisiä tekstityksiä. Saavutettavuuteen liittyvää osaamista, siten kuin saavutettavuus nykyisellään yleensä käsitetään, saatetaan edelleenkin lisätä jo olemassa oleviin kurssisisältöihin. Erillisiin opintojaksoihin, saati opintokokonaisuuksiin sen sijaan on tuskin resursseja. Tarkoituksena on kuitenkin vielä keskustella perusteellisemmin siitä,

² Tämän artikkelin kirjoittajat ovat saaneet syysseminaaripuheenvuoroista täydennetyt tekstiversiot, mistä kiitokset seuraaville kollegoille: Maija Hirvonen (Tampereen yliopisto), Tiina Holopainen (Turun yliopisto), Minna Kujamäki (Itä-Suomen yliopisto) ja Gun-Viol Vik (Diakonia-ammattikorkeakoulu). Näin syysseminaariraportista välittyy elokuun 2022 tilanteesta seminaaripuheenvuoroja kattavampi kuvaus.

miten saavutettavuus suhteutuu tutkinto-ohjelman sisältöihin ja tavoitteisiin. Syysseminaariesitys nosti keskusteluun kannanottoa vaativan käsitesuhteen: onko kääntäminen alakäsite ja saavutettavuus yläkäsite? Lisäksi voisi olla syytä pohtia, miten saavutettavuutta tarkasteltaisiin mahdollisimman monentyyppisten (multimodaalisten) tekstilajien kannalta, muutenkin kuin informaation saavutettavuuden näkökulmasta.

Itä-Suomen yliopistossa kääntäjänkoulutus on Niina Syrjäsen mukaan ottanut saavutettavuusopetuksessa jo ensiaskeleet. Ensimmäinen selkomukauttamisen kurssi järjestettiin keväällä 2022 osana valinnaisia syventäviä opintoja. Viiden opintopisteen laajuinen kurssi oli avoinna kaikille humanistisen osaston opiskelijoille. Kurssi oli kaksiosainen: ensin opiskelijat perehtyivät itsenäisesti selkokielen periaatteisiin ja kohde-ryhmiin, ja sen jälkeen selkomukauttamista harjoiteltiin käytännössä. Harjoitustyönä toteutettiin selkomukautustoimeksianto yhteistyössä Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän (Siun Sote) kanssa. Kurssi järjestettiin neljän selkomukauttamisesta kiinnostuneen kääntämisen opettajan voimin, ja vetoapua selkomukauttamisen prosessin opetukseen saatiin myös selkomukauttamisen asiantuntija Sanna-Leena Knuutilalta. Kurssi järjestetään myös keväällä 2023, ja sen jälkeen sitä todennäköisesti tarjotaan joka toinen lukuvuosi.

Diakissa saavutettavuus näkyy Gun-Viol Vikin mukaan monella tapaa. Puhuttujen kielten tulkkauksen opetuksessa kielellistä saavutettavuutta ja selkokieltä tarkastellaan kielitietoisuusopinnoissa, ja asioimistulkkauksen koulutuksen harjoituskäännökset ja opinnäytetyöt voivat olla esimerkiksi esitteiden tai ohjeistusten kommentoituja käännöksiä eri kielille, jolloin myös saavutettavuus ja käyttäjakeskeisyys on huomioitava. Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksessa saavutettavuus on kokonaisvaltaisesti mukana; tarjolla on muun muassa 5 opintopisteen laajuiset opintojaksot Selkokieli ja ydinmerkitykset, Viittomat ja graafinen kommunikointi ja Asiakkaiden kommunikointitavat sekä puhevammaisten tulkkauksen opintoihin kuuluvat Tulkkaus eri kommunikointimenetelmillä ja Tulkkaus teknisillä apuvälineillä. Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksen opinnäytetöissä on tarkasteltu muun muassa keinoja kehittää saavutettavuutta eri asiakasryhmille. Saavutettavuutta on käsitelty myös sekä Oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutuksessa että Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutuksessa, joiden opiskelijat toimivat jo tulkkeina tai työskentelevät monikulttuurisuuden alalla.

Useat Diakin lehtoreista, erityisesti suomen kielen ja viestinnän lehtorit, ovat perehtyneet selkokieleen ja saavutettavuuteen. Lehtorit ovat kouluttautuneet selkokieli- ja saavutettavuusasioihin esimerkiksi Oriveden opiston tarjoamassa selkokielikoulutuksessa ja Celian järjestämässä saavutettavuus ja selkokieli -koulutuksessa sekä hankkineet osaamista myös alan kirjallisuuden ja verkostojen avulla. Osalla suomen kielen ja viestinnän lehtoreista selkokieli on kuulunut myös opettajankoulutuksen tai pääaineen opintoihin. Diakissa on järjestetty koko henkilöstölle avoimia henkilöstökoulutuksia, joissa on käsitelty saavutettavuutta ja selkokieltä. Julkaisuista voidaan mainita *Eri tavoin kommunikoivien asiakkaiden kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan töissä* (Karjalainen & Wallenius-Penttilä toim. 2020), jossa saavutettavuutta käsitellään monipuolisesti myös tulkkauksen ja selkokielen näkökulmasta. Saavutettavuuteen ja selkokieleen liittyvää opetusta ja tutkimusta sekä hankkeita ja julkaisuja on Diakissa näin ollen jo jonkin verran.

Helsingin yliopistossa saavutettavuusteemoja käsitellään kääntäjien koulutuksessa kokonaisilla kursseilla tai niiden osina, kertoi Mari Pakkala-Weckström. Ensiksi on mainittava lukuvuosina 2019–2021 käynnissä ollut opetuskokeilu Selkokielelle kääntäminen ja sitä syksystä 2021 jatkava samanniminen opetuksenkehittämis- ja tutkimushanke³ (ks. tarkemmin tämän artikkelin luvut 3 ja 5). Suomen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelmassa järjestetään kääntäjäopiskelijoillekin tarjottavia selkokielen erikoiskursseja ja valikoimaa ollaan lisäämässä.

Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma on puolestaan tarjonnut keväällä 2019 ja 2020 audiovisuaalisen kääntämisen opintoihin lukeutuvan sanelutekstityksen (*respeaking*) kurssin. Kurssi järjestetään seuraavan kerran keväällä 2023. Kurssia on pitänyt YLE:n suoratekstittäjä Kaisa Vitikainen, joka tekee väitöskirjatutkimusta ohjelma- ja sanelutekstityksestä Helsingin yliopistoon. Myös Audiovisuaalisen kääntämisen perusteet -kurssilla käsitellään saavutettavuuden teemaa useasta näkökulmasta. Maisteriohjelma on samoin järjestänyt jo muutaman vuoden ajan yhteistyössä pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien maisteriohjelman kanssa selkeään kieleen ja selkosuomeen ja selkoruotsiin sekä selkomukauttamiseen keskittyvän erikoisalakurssin Klart och lätt. Lisäksi muille koulutusohjelmille tarjottavalla Kääntämisen tekstilingvistiikan kurssilla on käsitelty yhden luennon verran saavutettavuuden edistämistä, kuten selkokieltä, kuvailutulkkauksia ja ohjelmatekstitystä.

Saavutettavuuden edistämistä palveleva opetustarjonta on laajentunut viime vuosina niin, että on voitu järjestää sanelutekstityskurssin lisäksi myös selkokieleen ja -mukauttamiseen keskittyviä kursseja. Tämä on vaikuttanut myös siihen, että maisterintutkielmissa käsitellään nykyään myös erilaisia saavutettavuusteemoja, esimerkkeinä audiovisuaalisen kääntämisen osalta sanelu- ja ohjelmatekstitys ja selkoviestinnän osalta selkosanastojen laatiminen ja selkomukauttaminen.

Se että **Tampereen yliopistossa** ollaan saavutettavuuskysymysten osalta kaikkein pisimmällä, kävi selkeästi ilmi Marja Kivilehdon puheenvuorosta. Tampereella toimii saavutettavuusteemojen opetukseen ja tutkimukseen keskittyvä monitieteinen TACCU – Tampere Accessibility Unit -yksikkö. Se tarjoaa itsenäisesti suoritettavan 30 opintopisteen laajuisen verkko-opintokokonaisuuden Accessibility in a Digital Society,⁴ jossa saavutettavuus on esillä paitsi kääntämisen ja tulkkauksen, myös ihmisen ja koneen vuorovaikutuksen ja yleensäkin teknologian näkökulmasta. Opintokokonaisuudessa tarjotaan muun muassa saavutettavuuden menetelmiin ja teknologioihin keskittyvä, yli 20 opintopisteen kokonaisuus, jossa voi opiskella 1 opintopisteen minimoduuleja esimerkiksi visuaalisen ja auditiivisen informaation kielentämisestä (ml. esim. kuvailutulkkauksia ja ohjelmatekstitystä), kirjoitustulkkauksesta, selkokielestä ja -vuorovaikutuksesta sekä konekääntämisestä.

Muuhun Tampereen yliopiston kielten yksikön kurssitarjontaan kuuluvat Asian tuntijaviestijän työkalupakki, jossa käsitellään muun muassa selkokieltä ja käytettävyyttä, sekä kurssit Asymmetrinen kommunikaatio ja Selkosuomi. Monikielisen viestinnän ja

³ Hankkeen esittely on luettavissa osoitteesta <https://researchportal.helsinki.fi/en/projects/selkokielelle-kääntäminen>.

⁴ Ks. opintokokonaisuuden esittely TACCU:n kotisivuilta: <https://research.tuni.fi/taccu/accessibility-in-a-digital-society-study-module/>.

käännöstieteen maisteriohjelmassa on myös kuvailutulkkauksen ja tekstittämisen opetusta.

Saavutettavuusteema näkyy edellisten lisäksi niin opinnäytteissä kuin monivuotisissa hankkeissa, joissa tutkitaan esimerkiksi sarjakuvien käyttöä viestinnässä (Eliisa Pitkäsalon hanke)⁵ ja kirjoitettua, puhuttua ja viitottua selkoruotsia (Camilla Lindholmin hanke)⁶. Valmisteilla on myös useita saavutettavuusaiheisia väitöskirjoja, ja jo mainituissa hankkeissa on myös postdoc-tutkijoita, joten saavutettavuuteen liittyvä tutkimus lisääntyy.

Edellä olevat esittelyt todistavat, että kielellisen saavutettavuuden edistäminen näkyy kaikkien viiden koulutusyksikön opetussisällöistä, joskin vaihtelevasti. Voimme huomata, että digitaalinen saavutettavuus sisältyy Tampereen tarjontaan, ja sen samoin kuin neljän muun tarjonnassa on kognitiivisen saavutettavuuden takaamiseen tähtäviä opintoja monipuolisesti. Tämä kertoo siitä, että asiaa pidetään tärkeänä ja että alamme koulutusratkaisut ovat joustavia. Keskeisin selitys kiinnostuksen kasvuun lienee kuitenkin siinä, että saavutettavuusteemat sopivat hyvin kääntämisen ja tulkkauksen koulutusohjelmiin, joissa keskitytään viestinnän ongelmien ratkaisemiseen.

3 Työpaja 1: Kokemusasiantuntijat selkotekstejä kehittämässä⁷

Työpajaa 1 koskeva katsaus on aiheellista aloittaa lyhyellä taustoituksella. Pajojen 1 ja 3 kohteet perustuvat nimittäin edellä mainittuun Selkokielelle kääntäminen -opetuksen-kehittämis- ja tutkimushankkeeseen. Sen yhteydessä on paitsi opetettu selkokielen periaatteita, selkomukauttamista ja selkokääntämistä, myös tutkittu kokeilun ja hankkeen toimivuutta. Kokeiluvaiheen kurssilla kerätyistä selkomukautuskommenteista kävi esimerkiksi ilmi, että opiskelijoilla oli tarve tuntea kohderyhmiä paremmin. Kääntäjäopintojensa perusteella opiskelijat olivat tottuneet analysoimaan uudelle kohderyhmälle kääntämistä ja sen asettamia vaatimuksia, mutta selkokielen tarvitsijat olivat heille osin tuntematon ryhmä. Erityisenä mielenkiinnon kohteena kokeilussa ja hankkeissa on, missä määrin kääntäjänkoulutuksesta ja kääntäjäopinnoista voisi tulla vartenotettava koulutusväylä tilanteessa, jossa selkokielen asiantuntijoiden tarve kasvaa koko ajan. Hankkeen tähänastisia, lupaavia tuloksia on esitelty kahdessa artikkelissa (Hartama-Heinonen ym. 2022 ja Kuusi ym. 2023).

Hankkeen opettajat halusivat tietää, miten kohderyhmätuntemusta voisi lisätä opetuskontekstissa kohderyhmän edustajien eli **kokemusasiantuntijoiden** avulla, ja kysymys tuotiinkin saavutettavuusaiheisen syysseminaarin työpajassa käsiteltäväksi. Pajan tarkoituksena oli kokemusasiantuntijuuden käsitteen valaisemisen lisäksi laajentaa osallistujien tietämystä selkokielestä kielimuotona ja tarjota tilaisuus pohtia yhdessä selkomukauttamisen ja kääntämisen suhdetta opettamisen kannalta.

⁵ Ks. lähemmin Oikeutta sarjakuvan keinoin: <https://research.tuni.fi/sarjis/graphicjustice/>.

⁶ Ks. lähemmin Lätt finlandssvenska: en språkform för minoriteter inom minoritetens osoitteessa <https://research.tuni.fi/lattsprak/>.

⁷ Koska luku 3 perustuu pääosin Leealaura Leskelän esitykseen, hän on tarkistanut tekstin, mistä tämän artikkelin kirjoittajat haluavat kiittää häntä.

Kokemusasiantuntijat opetuksessa -pajassa luennoitsijana oli alan kiistaton asiantuntija Leecalaura Leskelä, joka tunnetaan pitkästä urastaan Selkokeskuksessa sekä niin selkokielen kehittäjänä kuin sen tutkijana (ks. selkopuhetta koskeva väitöskirja Leskelä 2022). Työpajassa esitellyt asiat olivat seuraavat: selkokieli käsitteenä, selkotekstilajit, selkokielen ja selkotekstien kohderyhmät, kokemusasiantuntijuus, selkoaineistojen testaaminen ja testaus osana selkomukautusprosessia, selkotunnus ja kokemusasiantuntijatahot.

Pajan aluksi haettiin yhteistä käsitystä siitä, mistä ja keistä pajassa oli tarkoitus puhua. Leskelä aloitti purkamisen **selkokielestä**, joka Selkokeskuksenkin (2021) käyttämän määritelmän mukaan on ”mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.” Määritelmä ei ota kantaa siihen, keitä ovat ne, joilla on ymmärtämisvaikeuksia ja jotka tarvitsevat mukautettua kieltä. Tämän hahmottamiseksi Leskelä esitteli kolme ryhmää, joista kullakin on erikestoisia ja eri syistä syntyneitä kielellisiä erityishaasteita ja joista muodostuu selkokielen kokonaiskohderyhmä (ja samalla potentiaaliset kokemusasiantuntijat). Nämä erityishaasteet voivat olla synnynäisiä (kuten kehitysvammat) ja kestää koko iän, ne voivat syntyä myöhemmin elämässä (eri sairauksien ja vammojen vuoksi) tai olla (tietyn kielen oppimiseen liittyvinä) väliaikaisia. Puuttuu kuitenkin selkeä näkemys siitä, mikä tehtävä tai painoarvo **kohderyhmään** kuuluvilla **selkokieltä tarvitsevilla tai käytävillä** ja heidän kokemuksillaan voisi olla, kun selkokieltä ja selkotekstejä kehitetään ja tutkitaan – seikka, jonka Leskelä nosti työpajan keskiöön.

Leskelä esitteli lyhyesti myös selkokielen **tekstilajeja** (luokkina viranomaisinformaatio, kauno- ja tietokirjallisuus sekä ajankohtaistiedotus) ja niihin liittyviä erillisiä ohjeita. **Kielimuotojen** osalta taas erittäin valaisevaksi osoittautui erikoiskielten, yleiskielen, selkeän kielen ja selkokielen keskinäisten suhteiden esittely ja rajankäynti. Leskelä havainnollisti tätä nelikentällä, jolle sijoittumiseen vaikuttavat kielen vaikeusaste ja kohdeyleisön mahdollinen erityisyys ja jossa mainittujen eri **kielimuotojen väliset mukauttamissuunnat** voivat vaihdella (ks. tarkemmin Leskelä, Mustajoki & Piehl 2022: 206–207). Leskelä katsoi, että mukauttamissuunta on tärkeä seikka selkomukauttamisen erityisluonteen ymmärtämiseksi: mukauttamisen opetuksessa on tuotava esiin niin erityiskohdeyleisöjen kielelliset tarpeet kuin selkokielen periaatteet ja ilmaisukeinosto sekä niiden hallinnan tärkeys. Esimerkiksi erikoiskielistä tekstiä mukautettaessa on uskallettava luopua erikoiskielen konventioista ja siirtyä yleiskielen suuntaan.

Leskelän esityksen otsikko on myös tämän luvun otsikkona, mutta otsikko jättää auki vielä sen, keistä kokemusasiantuntijoista on kyse. Käsittely olisikin jäänyt vaillinaiseksi, jos potentiaalisiksi kokemusasiantuntijoiksi olisi katsottu vain aiemmin mainittuihin kolmeen ryhmään kuuluvat selkokielen tarvitsijat. Kokemusta selkoviestinnästä karttuu muillekin kuin selkokieltä tarvitseville. Arvostettuja kokemusasiantuntijoita ovat myös toisaalta selkokieltä tarvitsevien opettajat, ohjaajat ja hoitajat, toisaalta selkomateriaalien tilaajat ja tuottajat. Asiantuntijoiden ryhmään voisi Leskelän mukaan harkita lisättäväksi selkomukautusprosessiin toisenlaisen kokemuskäytännön tuovat niin selkokielen asiantuntijat, kehittäjät ja tutkijat kuin selkomukauttajat. Uusimpana – ja työpajaan osallistuvien kannalta myönteisenä – ryhmänä voisi mainita kääntäjät ja käänöstutkijat,

joiden merkitys sekä selkotekstien tuottajina että selkotekstien tutkijoina on viime vuosina lisääntynyt, ja tässä edelläkävijöinä ovat olleet saksalaiset. Edellä oleva asiantuntijalistaus osoittaa, että kokemusta voi kertyä monin tavoin ja että hyödynnettävää kokemusasiantuntijuutta voi olla monella taholla; ehkä olisi aika tunnustaa tämä.

Leskelän esityksestä kävi ilmi, että kokemusasiantuntijuus ei välttämättä saa sille kuuluvaa arvostusta. Kokemusasiantuntijoiden tietämystä tulisikin kerätä systemaattisesti sekä ymmärrettävyydestä että käyttäjäkokemuksista ja mieltymyksistä; tästä hyötyisivät niin julkaisijat kuin selkokielistäjät. Yhtenä toimena mainittiin **selkotekstien lukijatestaus**, johon on tarjolla useita malleja (ks. Leskelä 2011), muun muassa ideaalisesti kolmivaiheinen prosessi, jossa palautetta mukautuksesta antavat vuorollaan kokemusasiantuntija, selkokielen asiantuntija sekä julkaisija tai tilaaja. Testauksen painopisteenä ei ole niinkään tekstin ymmärrettävyys kuin sen toimivuus, siis että lukija osaa luettuaan toimia odotetulla tavalla. Selkotekstien laatua koskevissa kysymyksissä auttaa koulutus. Julkaisun, verkkosivuston tai vastaavan laadusta kertoo puolestaan Selkokeskuksen myöntämä **selkotunnus**, mutta Leskelä kertoi, että tunnuksen saaminen ei edellytä Suomessa kokemusasiantuntijatestausta. Tahoja, jotka voivat auttaa testauksessa ja yhteyksien luomisessa kokemusasiantuntijoihin, on maassamme paljon vammaisjärjestöistä oppilaitoksiin.

Pajatyöskentely sujui keskusteleavassa ilmapiirissä ja ajatuksia vaihdettiin aiheen hengessä kokemuksia ja näkemyksiä jakaen. Keskustelua johti pajan puheenjohtaja Ritva Hartama-Heinonen, joka linkitti aihepiirin tilaisuuden tullen osallistujille tutulle kääntäjänkoulutus-käännöstutkimus-akselille. Tarkoituksena oli osoittaa, että siirtyminen kääntämisen opettamisesta selkokielen ja selkomukauttamisen opettamiseen ei ole mikään suuri hyppäys; tässä toivottavasti onnistuttiin. Kääntäjien kouluttajille tuttu ja mitä ilmeisin kääntämisen ja selkomukauttamisen yhdistävä tekijä kohderyhmälähtöisyys ei ole ainoa yhteinen piirre, vaikka se on kummassakin hyvin keskeinen. Työpajan edetessä voitiin havaita, että kääntämisen opetuksessa on muitakin selkomukauttamisen opetukseen soveltuvia näkökulmia. Keskustelussa pohdittiin tai sivuttiin monia tuttuja termejä ja mukauttamista prosessina avaavia käytänteitä. Näitä ovat muun muassa skopos, erilaiset approksimaatiot, kuten oletettu vastaanottaja ja hänen tietotasonsa, rinnakkaistekstien käyttö, käännösstrategiat mukautuksenkin strategioina ja käyttäjäkeskeiseen kääntämiseen vertautuva toiminnan käyttäjälähtöisyys. Pohdittiin myös sitä, että kuka tahansa voi käännöksien tapaan tehdä selkomukautuksia, jolloin mukauttajille voisi olla hyväksi jokin osaamisentunnustamisjärjestelmä kuten kääntäjillä auktorisointi. Huomattiin myös, että kääntäjänkoulutuksessa on paljon asiantuntijoiden vierailuluentoja, joita voisi verrata kokemusasiantuntijoiden vierailuihin.

Yhtymäkohtia löytyi lyhyessäkin ajassa monta keskusteltavaksi, ja kääntäminen ja selkomukauttamisen osoittautuivat tietyiltä piirteiltään ehkä odotettua samankaltaisemmiksi. Leskelä painotti kuitenkin sitä, että selkokirjoittaminen tai selkomukauttamisen eroaa kääntämisestä siinä, että kirjoittaja tai mukauttaja ei voi pitää itseään mittana tehdessään sisällöllisiä tai kielellisiä valintoja.

4 Työpaja 2: Korkeakouluysteistyö saavutettavuuden opetuksessa

Korkeakouluysteistyö saavutettavuuden opetuksessa -työpajassa ei pidetty varsinaisia alustuksia, vaan keskusteltiin vapaamuotoisesti erilaisista yhteistyömuodoista, ja puheenjohtajana toimi Mari Pakkala-Weckström. Osallistujat edustivat kaikkia neljää kääntäjänkoulutusta tarjoavaa yliopistoa, ja läsnä oli myös Suomen kääntäjien ja tulkkiin liiton (SKTL) edustaja. Työpajassa pohdittiin, minkälaista yhteistyötä voitaisiin tehdä yliopistojen kesken paitsi saavutettavuuden, myös muun kääntäjänkoulutuksen osalta. Varsinaisista konkreettisista jatkotoimenpiteistä ei kuitenkaan työpajassa tehty päätöksiä.

Keskustelussa todettiin, että koronapandemian aikainen etätyöskentely on tarjonnut yliopistojen sisällä opettajien käyttöön uusia välineitä ja uutta osaamista, joita voitaisiin hyödyntää jatkossa myös yliopistojen yhteisesti järjestämässä opetuksessa. Todettiin, että Helsingin ja Turun yliopistojen välillä on jo käynnissä yhteistyötä ranskan ja espanjan kääntämisen kursseilla; molemmissa yliopistoissa on kyseisissä kielissä niukat opetusresurssit ja pienehköt opiskelijamäärät, jolloin yhteistyön avulla voidaan laajentaa kurssitarjontaa opiskelijoille. Myös saksan kääntämisen kursseilla ja käännösteknologian opintopakkeilla vastaavalle järjestelylle voisi olla kysyntää. Nyt, kun etäopetuksen menetelmät ovat kaikilla hallussa, voitaisiin tarjontaa ja yhteistyötä laajentaa: muun muassa saavutettavuuteen keskittyviä kursseja, kuten kuvailutulkkausta, selkomukauttamista tai sanelutekstitystä, voitaisiin järjestää verkossa kaikkien korkeakoulujen opiskelijoille. Esimerkiksi Helsingin yliopiston sanelutekstityskurssi on ollut eräänlainen pilottihanke, jota vastaavaa ei ole muualla Suomessa tarjolla.

Työpajassa keskusteltiin myös vastuunjaosta, eli lähinnä siitä, kuka tai mikä taho tarjoaisi digitaalisen alustan yhteisille opetusmateriaaleille. Esimerkiksi vuonna 2014 perustettu Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto oli Itä-Suomen yliopiston tarjoamalla alustalla syksyyn 2022, jolloin vastuu sen ylläpitämisestä siirtyi Helsingin yliopistolle. Pohdittiin, olisiko mahdollista saada yhteinen alusta, jolla kurssimateriaaleja voitaisiin säilyttää. Työpajaan osallistuneet keskustelivat siitä, voisiko SKTL mahdollisesti ottaa vastuun tällaisen alustan tarjoamisesta, ja SKTL:n edustajan kanssa sovittiin, että palataan asiaan. Myös kurssi-ilmoittautuminen ja suoritusten kirjautuminen opiskelijoille ovat seikkoja, jotka tulee huolellisesti selvittää ennen varsinaisten kurssien suunnittelua.

Vastaavaa keskustelua yhteisen verkko-opetuksen tiimoilta on käyty myös jo ennen koronapandemiaa esimerkiksi vuoden 2018 syysseminaarissa. Tuolloin keskusteltiin muun muassa verkko-opetuksesta tulkkauksen ja auktorisoidun kääntämisen kurssien kohdalla; erityisesti auktorisoidun kääntämisen opetuksen yhdenmukaistamista eri yliopistoissa kannatettiin laajasti (ks. Hartama-Heinonen ym. 2019: 145). Nämäkin aiheet olisi tärkeää ottaa uudestaan tarkasteluun, koska yhteistyön edistäminen on jäänyt koronapandemian jalkoihin.

5 Työpaja 3: Selkomukautusta kokeilemaan!

Työpajaa pitivät Päivi Kuusi ja Juha Eskelinen. Työpajan tavoitteena oli kuvata selkomukauttamisen harjoittelua käännöskursseilla sekä tarjota osallistujille mahdollisuus

kokeilla selkomukauttamista opiskelijan roolissa. Tämä antoi myös mahdollisuuden tutustua selkomukauttamiseen yleensä niille, joilla ei ollut siitä aiempaa kokemusta, sekä pyrkiä työpajan avulla nostamaan esiin kääntämisen ja selkomukauttamisen välisiä yhteyksiä ja eroja. Työpajan järjestämisen taustalla oli myös ajatus siitä, että kokeilun jälkeen osallistujat olisivat valmiimpia kokeilemaan selkomukauttamista myös osana omaa opetustaan.

Työpajan tausta sekä työtavat rakentuivat Helsingin yliopistossa kolmen vuoden aikana ensin opetuskokeilusta ja sittemmin opetuksenkehittämis- ja tutkimushankkeesta kerättyyn tietoon (ks. luvut 2.2 ja 3 sekä Hartama-Heinonen ym. 2022). Työpajan aluksi Kuusi taustoitti osallistujille hankkeista saatuja kokemuksia sekä osin myös kääntämisen ja selkomukauttamisen yhteyksiä (ks. Kuusi ym. 2023).

Selkomukautuskokeilussa ja -hankkeessa selkomukautusosio lisättiin kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman neljän eri kieliparin ensimmäisille pakollisille käännöskurssille ja suomen opintojen kielellisen variaation kurssille. Mukana kokeilussa on kolmen vuoden aikana ollut useiden eri kieliparien käännöskursseja, joissa kaikissa selkomukautukset on laadittu suomeksi. Osassa kursseista mukautuksen lähtötekstinä toimi kurssin kieliparin lähtökielinen, esimerkiksi ranskankielinen, teksti, osassa taas opiskelijan itse tällaisesta tekstistä tekemä suomenkielinen käännös tai joissakin tapauksissa sekä lähtöteksti että opiskelijan itse laatima käännös.

Opetuskokeiluun kuului selkomukautustehtävän lisäksi myös selkokielen asiantuntijan pitämä 90 minuutin pituinen luento selkomukauttamisesta, ennen luentoa ennakoitehtävänä opiskelijoille luettavaksi annettu artikkeli selkokielestä sekä oman opettajan palaute selkomukautuksista. Opettajat osallistuivat ennen palautteenantoa selkokielen asiantuntijan pitämään työpajaan, jossa käytiin läpi kursseilla tehtyjä selkomukautuksia.

Opetuskokeilua koskeneen alustuksen jälkeen työpajatyöskentely keskittyi osallistujien tekemään selkomukautusharjoitukseen, jossa pieni, mutta aktiivinen osallistujajoukko kuvasi omia selkomukautusehdotuksiaan työpajan pitäjien kommentoidessa ratkaisuja. Selkomukautettavana työpajassa oli 130 sanaa pitkä teksti, joka kertoo rikosilmoituksesta ja sen roolista rikosprosessissa (RIKU 2018: 10). Keskustelussa esiin nousseet osallistujien toisistaan poikkeavat ratkaisut valottivat hyvin mukauttamiseen liittyviä haasteita.

Keskeisiksi teemoiksi työskentelyssä ja sitä seuranneessa keskustelussa nousivat selkomukautuksessa valittu kohderyhmä ja sen vaikutus selkomukautuksen muotoon (esimerkiksi kielenoppija ja muistisairas edellyttävät erilaisia ratkaisuja) sekä selkomukautukselta vaadittu alkutekstin sisällön eksplisiittistämisen tai selittämisen tarve. Tästä esimerkkinä oli selkomukautettavan, rikosilmoitusta kuvanneen tekstin lauseen ”Keitä olivat tapahtuman osapuolet” sisältämän implisiittisen tiedon selittäminen ja konkretisointi. Työpajatyöskentelyssä lauseesta muokattiin kaksi lausetta: ”Kerro myös, keitä ihmisiä tapahtumassa oli mukana. Kerro myös, ketkä näkivät tai kuulivat tapahtuman.” Samassa yhteydessä käsiteltiin toista teemaa eli tekstin sisältämän toiston merkitystä tekstin sisällön ymmärtämistä edistävänä asiana. Yllä olevassa esimerkissä tämä näkyi mukautuksessa lauseiden alkujen toistumisena ja muuten muun muassa siten, että vältettiin tekstissä esiintyvien tahojen ja henkilöiden nimien tai lauseiden yhteisten jäsenten korvaamista pronomineilla tai elliptisillä ilmauksilla ja sen sijaan toistettiin

kyseiset ilmaukset. Kolmas työpajakeskustelun keskeinen piirre oli tekstissä olevien kohderyhmän kannalta tarpeettomien tai ymmärtämistä vaikeuttavien käsitteiden ja ilmaisutapojen karsinta. Tästä esimerkkinä *esitutkinnan* käsite, joka korvattiin sivulauseella, joka kertoi rikoksen selvittämisestä yleensä. Harjoituksen aikana pohdittiin paljon myös sitä, millaiset henkilöt selkomukautettua tekstiä lukisivat ja mikä voisi heidän kannaltaan olla merkityksellistä tietoa. Tämän perusteella osallistujat muun muassa eksplisiittivätsivät sellaista informaatiota, joka koski rikosilmoituksen tekijän oikeutta tehdä ilmoitus siten, että muut kuin poliisi eivät voi seurata keskustelua, ja sitä, että myös rikoksesta epäillyllä on oikeus nähdä rikosilmoitus.

Työpajassa vallitsi hyvä ja innostunut henki. Vetäjien mieltä lämmitti erityisesti se, miten laadukas ja selkeä selkomukautus syntyi pääosin ensi kertaa selkomukautusta kokeilevien kääntämisen opettajien käsissä. Myös osallistujat pitivät itse työpajaa hyödyllisenä ja arvioivat selkomukautukseen tutustumisen olevan hyödyllinen osa kääntäjänkoulutusta.

6 Lopuksi

Syysseminaarin keskeiseksi anniksi voi eittämättä lukea niin kollegoiden kohtaamiset kuin yhteisöllisyyden ja yhteisön vahvistuminen koronavuosien jälkeen. Vaikka tapaaamisella oli selkeä teema – saavutettavuus –, esityksissä, alustuksissa ja puheenvuoroissa sivuttiin myös monia muita eri koulutusyksiköille ajankohtaisia asioita, mikä on kuulunut syysseminaarien luonteeseen. Valittu teema sai käytettävissä olevaan aikaan nähden monipuolisen käsittelyn, ja se että kukin osanottaja saattoi osallistua vain yhteen työpajaan, kompensoituu nähdäksemme sillä, että syysseminaarista julkaistaan sen sisällöistä raportoiva artikkeli.

Syysseminaarissa saatiin kuulla saavutettavuusteemojen käsittelystä eri koulutusyksiköissä ja päästiin päivittämään tilannekuva. Työpaja 1 nosti erityiseen tarkasteluun kokemusasiantuntijat, joihin pajan osanottajatkin kääntämisen asiantuntijoina voidaan pajassa kuullun perusteella luokitella. Matka selkokielen ja selkomukauttamisen opettamisen asiantuntijaksi vaatii joka tapauksessa oman aikansa, vaikka pohjana olisikin kääntämisen opettajana toimiminen. Työpajassa 2 keskityttiin miettimään koulutusyksiköiden välisiä yhteistyömahdollisuuksia, yhtenä niistä saavutettavuuden opettaminen. Kääntäjien kouluttajat ovat aina suhtautuneet myönteisesti yhteistyöhön, mutta samalla olleet valitettavan tietoisia niistä reunaehdoista ja realiteeteista, jotka vallitsevat ja jotka eivät aina, jos lainkaan, edistä kehitysehdotusten toteuttamista. Työpajan 3 tavoite oli lisätä selkomukauttamisen opetusta siellä, missä kääntämisen opettajat ovat kiinnostuneita tällaisista uusista opetusta ja tutkimusta edistävästä avauksista. Kaikkien ei tarvitse olla kiinnostuneita, sillä jo muutama innostunut riittää kehityksen alkuun saattamiseen; pajaan osallistuneet saivat toivottavasti mukaansa uusia ideoita opetuksenkehittämis-työhön.

Pajatyöskentelyn välittömänä tuloksena on osallistujien saavutettavuustietämyksen kasvaminen, kauaskantoisena tuloksena toivon mukaan kiinnostuksen viriäminen ja saavutettavuutta koskevan opetuksen lisääntyminen.

Mitä seuraavaksi? On tärkeää jatkaa nyt alkanutta, ajankohtaista saavutettavuuskeskustelua. Siihenkin tarvitaan innostuneita voimia. On kaikki syy olettaa, että seminaari on syyttänyt joissakin kipinää ja antanut osallistujille joka tapauksessa tilaisuuden kuulla jostakin kaikille meille hyvin tärkeästä ilmiöstä – saavutettavuudesta. Saman kipinän toivomme välittyvän myös artikkelistamme.

Kirjallisuuslähteet

Direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivujen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta (EU) 2016/2102.

Hartama-Heinonen, Ritva, Tiina Holopainen, Anne Ketola, Kaisa Koskinen, Tutta Saalin & Liisa Tiittula. 2019. Syysseminaarin satoa. Kääntäjänkoulutuksen tila ja tulevaisuus – keskusteluja yhteistyöstä ja työnjaosta. *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 12, 140–154. Saatavissa: <https://www.sktl.fi/@Bin/1924567/MikaEL12++Syysseminaarikatsaus.pdf> [viitattu 9.12.2022].

Hartama-Heinonen, Ritva, Päivi Kuusi, Leealaura Leskelä & Kaarina Pitkänen-Heikkilä 2022. Kääntäjäopiskelijat selkomukauttajina. Opetuskokeilun antia. Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Maarit Koponen (toim.) *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 15, 106–120. Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/3053190/MikaEL15+-+Hartama-Heinonen_Kuusi_Leskelä_Pitkänen-Heikkilä.pdf [viitattu 21.11.2022].

Helsingin yliopisto 2022a. *Opetuksen saavutettavuus*. Saatavissa: <https://teaching.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/opetuksen-saavutettavuus> [viitattu 7.12.2022].

Helsingin yliopisto 2022b. *Saavutettavuus: Mitä opiskelijan tulisi tietää?* Saatavissa: <https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/saavutettavuus-mita-opiskelijan-tulisi-tietaa> [viitattu 7.12.2022].

Hirvonen, Maija & Kinnunen, Tuija (toim.) 2020. *Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jakobson, Roman 1966 [1959]. *On Linguistic Aspects of Translation*. Teoksessa: Reuben A. Brower (toim.), *On Translation*. New York: Oxford University Press, 232–239.

Karjalainen, Anna Liisa & Kristiina Wallenius-Penttilä (toim.) 2020. *Eri tavoin kommunikoivien kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä*. Diak Opetus 5. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Korhonen, Soilimaria, Auli Kulkki-Nieminen & Leealaura Leskelä 2022a. Selkokielen opetuksen ja koulutuksen tarjontaa leimaa vielä satunnaisuus. *Klaara-blogi*. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/2022/08/16/leskela-korhonen-kulkki-nieminen-selkokielen-opetuksen-ja-koulutuksen-tarjontaa-leimaa-viela-satunnaisuus/> [viitattu 3.12.2022].

Korhonen, Soilimaria, Auli Kulkki-Nieminen & Leealaura Leskelä 2022b. *Selvitys selkokielen opetuksesta ja koulutuksesta ammattioppilaitoksissa ja korkeakouluissa*. Klaara-verkosto ja Savonia ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/files/2022/05/Selvitys-selkokielen-opetuksesta-ja-koulutuksesta_Klaara_2022.pdf [viitattu 29.11.2022].

Kuusi, Päivi, Kaarina Pitkänen-Heikkilä, Ritva Hartama-Heinonen, Leealaura Leskelä, Päivi Pasanen & Juha Eskelinen 2023. Selkomukauttaminen käänösstrategioiden valossa. Havaintoja kääntäjänkoulutuksesta. *Virittäjä* 127:1, 90–113.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (15.3.2019/306).

Leskelä, Leealaura 2011. *Selkotekstien testaus*. Selkokeskus. Saatavissa: https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2021/05/Selkotekstin_testaus_2011.pdf [viitattu 9.12.2022].

Leskelä, Leealaura 2022. *Selkopuhetta! Puhuttu selkokieli kehitysvammaisten henkilöiden ja ammattilaisten vuorovaikutuksessa*. [Väitöskirja.] Suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto, Humanistinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8764-2> [viitattu 5.12.2022].

Leskelä, Leealaura, Arto Mustajoki & Aino Piehl 2022. Easy and Plain Languages as Special Cases of Linguistic Tailoring and Standard Language Varieties. *Nordic Journal of Linguistics* 45, 194–213. <https://doi.org/10.1017/S0332586522000142>.

RIKU 2018 = Rikosuhripäivystys 2018. *Käytännön oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille*. 2018/2023. Toimittanut Jaana Koivukangas. Rikosuhripäivystyksen oppaita 5. Saatavissa: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/> [viitattu 15.2.2023].

Saavutettavasti.fi. *Ohjeita ja vinkkejä verkkosisältöjen saavutettavuuteen*. Celia. Saatavissa: <https://www.saavutettavasti.fi/> [viitattu 2.12.2022].

Saavutettavuusvaatimukset. Verkkosivusto saatavissa: <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/> [viitattu 1.12.2022].

Selkokeskus 2021. *Selkokielen määritelmä*. Saatavissa: <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-maaritelma/> [viitattu 8.12.2022].

TACCU – Tampere Accessibility Unit. Verkkosivusto saatavissa: <https://research.tuni.fi/taccu/> [viitattu 5.12.2022].

Kirjoittajat

Juha Eskelinen, Ritva Hartama-Heinonen ja **Mari Pakkala-Weckström** ovat Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman opettajia, ja he järjestivät vuoden 2022 syysseminaarin, johon tämä artikkeli perustuu. Eskelinen ja Hartama-Heinonen ovat lisäksi mukana opetuksenkehittämisen- ja tutkimushankkeessa Selkokielelle kääntäminen. Sähköpostiosoitteet: juha.eskelinen@helsinki.fi, ritva.hartama-heinonen@helsinki.fi ja mari.pakkala-weckstrom@helsinki.fi